INTERORGANIZAČNÍ SÍTĚ ŠKOL: PŘEHLEDOVÁ STUDIE

INTERORGANIZATIONAL NETWORKS OF SCHOOLS: A REVIEW

Daniel Pražák[1], **Dominik Dvořák**[1]

[1] Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Sítě a síťování školských organizací jsou stále aktuálnějším tématem, jež přesto v české literatuře není systematicky uchopeno. Náš příspěvek leží na pomezí mapující přehledové studie a teoretické studie, ve které jsme se zaměřili na konceptualizaci a ukotvení terminologie tohoto fenoménu. Jako zdroj byla využita databáze Web of Science, doplněná vyhledáváním literatury pomocí metody sněhové koule. Na základě rešerše a bibliometrické analýzy popisujeme základní teoretické vymezení interorganizačních sítí ve školním prostředí, typologii a naznačujeme limity a příležitosti, které síťování škol přináší.

Klíčová slova: *síťování, spolupráce, sítě škol, přehledová studie*

Abstract

Networks and networking of school organizations are a trending topic. Despite that, there has been no systematic coverage in Czech literature. This paper connects mapping review and theoretical study, in which we focused on conceptualizing and anchoring the terminology of this phenomenon. The Web of Science database was used as a source, supplemented by a literature search using the snowball method. Based on the thematic and bibliometric analysis of results, we systematically lay out terminology and typology of interorganizational networks in the schooling and briefly discuss its limits and opportunities.

Keywords: *networking, cooperation, school networks, literature review*

1 Úvod

Ve střední Evropě byla tradiční hierarchická správa školské soustavy, kterou v posledních dekádách u nás nahradil model autonomních škol v kvazi-tržním

prostředí. Alternativu k oběma modelům představuje síťování škol, kdy ke zlepšování škol dochází prostřednictvím vedení ze střední úrovně nebo horizontálním učením. Náš článek představuje výsledky rešerše literatury se zaměřením na: terminologii, typologii a důležité charakteristiky sítí škol; cíle jejich vytváření; podmínky úspěšného vytváření a fungování sítí; a teoretické a metodologické ukotvení výzkumu sítí škol. Cíl příspěvku byl dvojí: formulovat teoretická a metodologická východiska pro empirickou studii síťování škol v Česku; informovat zájemce z řad praxe o potenciálu síťování škol pro zefektivnění a zkvalitnění vzdělávání.

2 Teorie

Sítěmi rozumíme dlouhodobé (u některých autorů i na určenou dobu vznikající) situace formalizované či neformální spolupráce více než dvou škol podobného typu. V síťových teoriích se od proměnných charakterizujících jednotlivé aktéry přechází k proměnným charakterizujícím vztahy mezi nimi (Daly & Finnigan, 2010). Na jednu stranu zde jsou „sítě" spojující fyzické entity (školy), na druhé straně teoretické koncepty, které vysvětlují procesy v sítích: např. *pedagogický model*, sociální nebo intelektuální kapitál aj. Jevy, které nás v sítích škol zajímají, je možno studovat i v dalších teoretických rámcích, např. jako spolupracující chování za použití teorie her, či prostřednictvím teorie inovačního chování. Sítě škol mohou mít různý počet uzlů geograficky blízkých nebo vzdálených, přičemž některé uzly mohou, ale nemusejí mít centrální roli. Předmětem zájmu je nejen struktura sítě, ale také dynamické procesy, a souvislost mezi vnější interakcí a vnitřními procesy ve školách.

3 Metodologie výzkumu

Provedli jsme bibliometrickou analýzu v databázi Web of Science. Prohledali jsme základní databázi s užitím klíčových slov *network* + *school*. Ze 690 záznamů jsme postupně eliminovali články, jejichž názvy odkazovaly na elektronické sociální sítě, metodu analýzy sítí, přátelské a vrstevnické sítě jednotlivých osob. Ze zbývajících 388 článků bylo na základě abstraktů vybráno do vlastní analýzy 67 článků. Dohledávání literatury metodou sněhové koule přineslo množství dalších relevantních textů, které prvotní rešerše neodhalila (důvodem bylo

např. užívání jiných termínů než network). K původně pouze anglickým textům jsme přiřadili také několik textů ve španělštině a němčině. Kromě primárních časopiseckých studí byly využity přehledové studie (např. Peurach & Gumus, 2011); monografie (např. Ball & Junemann, 2012; Brown & Poortman, 2018) a šedá literatura, kde existuje celá řada zpráv o evaluaci fungování sítí a partnerství, popř. doporučení pro jejich organizaci.

4 Výsledky

Identifikovali jsme termíny pro interorganizační sítě škol (school networks/networking), pro národně či jinak specifické typy. Jde např. o pojmy aliance (alliances), federace (federations), konsorcia (consortia), partnerství (partnerships), řetězce (chains), síťované komunity (networked communities), meziškolní spolupráce (school-to-school collaboration, multi-site school collaboratives), trusty (multi-academy trusts) apod. Následně jsme porovnali různé typologie: Sítě škol je možné efektivně klasifikovat podle dvou dimenzí: specifičnosti implementovaného pedagogického modelu (obecný/konkrétní) a volného nebo těsného organizačního uspořádání. Další rozdělení pak může být na lokální a nelokální, na explicitní a implicitní a také na sítě škol hlavního proudu a alternativní sítě.

Cílem síťování může být nový způsob *poskytování* vzdělávání (školy mohou efektivněji sdílet personální a materiální zdroje) nebo *reforma* vzdělávání, tedy zvyšování kvality a spravedlivosti vzdělávacích procesů. Druhý případ je v literatuře zastoupen častěji. Pokud jde o dosažené výsledky, zjištění nejsou jednoznačná. K nejčastěji uváděným podmínkám funkčnosti sítí patří sdílené cíle a teoretický model mechanismů zlepšení; využívání výzkumných metod a dat; budování kapacit pro vedení, organizaci a provoz sítě; podpora kultury (hodnot, pravidel a identity sítě). Užívané teoretické rámce sahají od poměrně obecných (sociální sítě) přes specifičtější (interorganizační sítě, sítě ve veřejném sektoru) až po specifické teorie např. profesního růstu pedagogických pracovníků

5 Závěry a diskuse

Sítě mohou být způsobem, jak se budou efektivněji šířit inovace mezi školami a do tříd. Mohou ale také vést k dalšímu růstu nerovností v (českém) vzdělávacím systému – v černém scénáři vzniknou sítě nestátních elitních či inovativních škol,

dostupné sociálně či regionálně omezené skupině obyvatel, a na druhé straně se v jiných sítích budou šířit neefektivní a výzkumně nepodložené „alternativní" didaktické praktiky, které povedou ke zhoršování veřejného vzdělávání.

Obecně nemusí platit předpoklad, že zapojení organizace jako celku do inovativní sítě povede k automatickému šíření pozitivní změny také uvnitř a k jednotlivým učitelům. Školy jsou organizacemi s rozvolněnou vazbou, a v Česku to platí zvláště, jinak řečeno, inovace jen obtížně z úrovně vedení školy vstupují do každodenního života tříd. Je třeba poučit se systematičtěji ze zahraničních zkušeností a také provádět primární empirický výzkum toho, jaké síťování a sítě škol existují v České republice a jaké efekty přinášejí.

Poděkování

Tato studie byla podpořena projektem Grantové agentury Univerzity Karlovy (projekt 1166320) a Grantové agentury České republiky (projekt 20-18545S).

6 Literatura

Ball, S., & Junemann, C. (2012). Networks, new governance, and education. Bristol: The Policy Press.

Brown, Ch., & Poortman, C. L. (2018). Networks for learning. Effective collaboration for teacher, school, and system improvement. Routledge.

Daly, A. J., & Finnigan, K. S. (2010). A bridge between worlds: understanding network structure to understand change strategy. Journal of Educational Change, 11, 111–138. https://doi.org/10.1007/s10833-009-9102-5

Peurach, D. J., & Gumus, E. (2011). Executive leadership in school improvement networks: A conceptual framework and agenda for research. Current Issues in Education, *14*(3), 1–15